

РЕАЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті досліджено стан та основні тенденції розвитку підприємницького сектору національної економіки за умов поглиблення євроінтеграційних і глобалізаційних процесів. За результатами проведеного дослідження сформульовано особливості розвитку підприємництва України за сучасних умов.

Ключові слова: підприємництво, підприємницький сектор, розвиток підприємництва.

Abstract

The state and main tendencies of entrepreneurship development of the national economy under existing conditions of European integration and globalization processes have been considered. According to the results of the study, the peculiarities of entrepreneurship development in Ukraine under the current conditions are formulated.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurship sector, entrepreneurship development.

Вступ

Міжнародний досвід і практика господарювання вказують на важливість розвитку підприємництва задля забезпечення стабільного соціально-економічного зростання економіки будь-якої країни, систем різних рівнів зокрема.

Розвиток підприємництва є потужним каталізатором ефективною розбудови та оновлення економіки, що стимулює її зростання в напрямку підвищення ефективності, раціональності та ощадливості, постійної диверсифікації та модернізації. Успішне господарювання в підприємницькому секторі є підґрунтям для формування ефективного конкурентного середовища та є джерелом стійкого соціально-економічного зростання економіки, багатства та рівня життя населення країни.

Метою статі є дослідження стану, основних тенденцій та особливостей розвитку національного підприємництва за сучасних умов господарювання..

Результати дослідження

Саме активність бізнесу є одним із найбільш значимих індикаторів розвитку економіки країни. Відповідно, підприємницькі здібності мають стати пріоритетним чинником забезпечення конкурентоспроможності економіки України в глобальному просторі.

Варто зауважити, що не зважаючи на позитивну динаміку основних макроекономічних показників в національній економіці (2017–2018 рр.), спостерігається негативна тенденція щодо загальної кількості господарюючих суб'єктів в Україні. Найбільша кількість господарюючих суб'єктів в Україні функціонувала в 2010 році (2183928 одиниць), знизившись кількісно в 2011 році на 22,1 % (до 1701620 одиниць). В 2012 році падіння показника продовжилось і сягнуло мінімального значення за період 2010–2018 рр. (1600127 одиниць, що майже на 6 % менше значення попереднього року та на 26,7 % менше значення показника 2010 року – локального максимуму) [1].

Як свідчать статистичні дані, протягом останніх років темпи приросту нових суб'єктів господарювання в Україні знижуються, що характерно і для темпів їх ліквідації. Це в свою чергу свідчить про те, що Україна досягла природного максимуму кількості господарюючих суб'єктів в країні, тому наростити її неможливо, що відображає відповідний економічний закон. Відповідно, політика держави повинна спрямовуватись на те, щоб підтримати існуючі підприємства, спрощуючи умови їх господарювання.

Можна констатувати, що розвиток підприємництва в Україні має коливальний характер, що безпосередньо відображається і на кількості зайнятого працездатного населення.

Негативна динаміка кількості зайнятих працівників прослідковується, починаючи з 2011 року, за результатами якого зниження показника склало 5,65 % порівняно з 2010 роком, і продовжилась аж до 2016 року, за результатами якого показник мав мінімальне значення за період 2010–2018 рр., склавши 8108,3 тис. працюючих осіб.

В цілому в сфері малого та середнього підприємництва з урахуванням фізичних осіб-підприємців в 2018 році було зайнято близько 6,96 млн осіб (близько 80,36 % усіх зайнятих працівників), що складає 30,43 % працездатного населення в країні.

Водночас обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) протягом аналізованого періоду має переважно позитивну динаміку (за виключенням 2013 року, коли показник знизився на 2,8 % порівняно з попереднім роком). Однак причинами зростання показника є, перш за все, зростання собівартості виготовленої продукції (товарів, послуг), а, відповідно, – і вартості її реалізації.

Варто зауважити, що протягом аналізованого періоду динаміка кількості фізичних осіб-підприємців прямо відповідає динаміці загальної кількості суб'єктів господарювання в Україні в цілому.

Тенденція до зростання частки малого бізнесу в структурі підприємницького сектору України протягом останніх років (незначне зниження на 0,44 % в 2016 році порівняно з попереднім роком) має важливе значення для економіки країни, оскільки мале підприємництво є базовою ланкою ринкової економіки, що при вмілому використанні може стати дієвим інструментом перебудови та розвитку економіки в цілому.

Питома вага малих і середніх підприємств в загальній кількості підприємств в Україні в 2018 році склала 99,87 %; частка малих підприємств, включаючи фізичних осіб-підприємців, в загальній структурі господарюючих суб'єктів – 99,1 %; середніх – 0,87 %; великих – 0,02 %.

Натомість, динаміка кількості середніх підприємств протягом 2012–2016 рр. є негативною. Незначне зростання кількості середніх підприємств відбулось в 2017 році (на 0,71 % порівняно з 2016 р.). Позитивна динаміка показника продовжилась в 2018 році, в якому зростання кількості середніх підприємств в країні склало близько 7,5 % порівняно з попереднім роком.

Увага та підтримка малого та середнього бізнесу державою може стати ефективним механізмом розвитку відповідного підприємницького сектору національної економіки.

Структура підприємництва України за видами економічної діяльності є нерівномірно розвиненою. За видами економічної діяльності близько половини суб'єктів підприємництва працюють у сфері оптової та роздрібно торгівлі, а виробнича сфера, яка безпосередньо визначає економічний розвиток країни, залишається нерозвиненою.

За результатами досліджень GTAI GERMANY TRADE & INVEST українська економіка переживає великі зміни. Локомотивами економіки стають сільське господарство, харчова промисловість, виробники устаткування та сектор ІТ, а результати господарювання важкої промисловості знижуються [2]. Більша частина українського ВВП України виробляється сектором послуг. У 2018 р. на цей сектор економіки припадало близько 56,3 % ВВП. За останні десять років ця частка залишалася досить стабільною (2007 р.: 52,8 %). Великих збитків зазнала переробна промисловість, частка якої у ВВП знизилась з 20% у 2007 р. до 12,1 % у 2017 р., та до 11,6 % в 2018 році. Проте підвищилось значення сільського господарства (2007 р.: 6,6 %; 2017 р.: 10,2 %; 2018 р.: 10,1 %) та видобувної промисловості (4,4 % в 2007 р.; 5,9 % та 6,0 % в 2017 та 2018 роках відповідно) [1].

Значний вплив на стан і розвиток підприємництва мають умови та легкість ведення бізнесу в країні. Враховуючи це, одним із пріоритетних напрямків розвитку підприємництва Урядом України визначено створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Для втілення цієї мети поряд з реалізацією регуляторної політики зусилля Уряду спрямовані на вдосконалення регуляторного середовища (дерегуляцію).

Важливим напрямком підтримки має стати стимулювання розвитку інноваційного підприємництва в країні. Як показує світовий досвід, подолання глибокої кризи та подальше зростання неможливі без інноваційно-інвестиційного розвитку країни.

Підприємництво в Європі та світі стимулює розвиток конкуренції, спонукає великі компанії впроваджувати нові технології та поліпшувати якість виробництва. Сьогодні ефективність всієї економіки ЄС безпосередньо залежить від успішної діяльності малого та середнього бізнесу. Тому питання створення належних умов для поширення підприємницької діяльності є першочерговими. Вони впливають на неї через систему адміністративно-правового регулювання. На сучасному етапі розвитку України ця система потребує значного удосконалення та реформування. В той же час у

Європі питанням підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу почали активно займатися ще у 80-роках [3].

Враховуючи глобалізаційні та євроінтеграційні вимоги сьогодення, відновлення української економіки та її поступове зростання має ґрунтуватись на розбудові високотехнологічного підприємницького сектору та підвищення його конкурентоспроможності на європейському та глобальному ринках.

Одним із пріоритетних завдань державної політики мають стати впровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу в Україні із паралельним формуванням інституційної системи її забезпечення. Втілення цієї політики має здійснюватися цілеспрямовано, системно та послідовно в комплексі національної інноваційної системи.

Висновки

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати особливості та основні напрямки розвитку підприємництва в Україні за сучасних умов [4]:

1. Коливальний характер розвитку підприємницького сектору, що безпосередньо відображається і на кількості зайнятого населення країни. Важливим напрямком зростання є спрощення процедур започаткування бізнесу, формування сприятливих і відносно прогнозованих умов для успішного розвитку національного підприємництва в перспективі.

2. Досягнення природного максимуму кількості суб'єктів господарювання в національній економічній системі. Відповідно політика держави повинна спрямовуватись на те, щоб підтримати існуючі компанії, спрощуючи умови їх діяльності, стимулюючи розвиток інноваційного підприємництва в країні.

3. Переважання в структурі суб'єктів підприємництва фізичних осіб-підприємців. Відповідно доцільним є оптимізація податкової системи та використання позитивного зарубіжного досвіду активізації податкового стимулювання розвитку середніх і малих підприємств.

4. Зростання частки малих підприємств і переважно негативна тенденція щодо кількості середніх підприємств. Одним із пріоритетних завдань державної політики мають стати впровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу в Україні із паралельним формуванням інституційної системи їх забезпечення.

5. Неоднорідність малого та середнього підприємництва, що вимагає диференціації підходів до відповідної урядової політики та інструментів її реалізації.

6. Інтенсивний розвиток комерційного підприємництва, розширення сфери послуг, водночас недорозвиненість виробничої сфери підприємницького сектору національної економіки, яка визначає економічний розвиток і відповідно вимагає посиленої уваги з боку держави.

7. Поступальні тенденції щодо покращення бізнес-клімату в Україні, яка має високий потенціал, що активно реалізується в реформах, однак умови для започаткування та ведення бізнесу залишаються все ще несприятливими та не відповідають сучасним вимогам інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Структура економіки України : дослідження GTAI GERMANY TRADE & INVEST [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukraine.ahk.de/fileadmin/ahk_ukraine/GTAI/Struktura_ekonomiki__23-10-2018.pdf.
3. Деркевич Н. Як у Європі впроваджують регулювання для бізнесу [Електронний ресурс] / Н. Деркевич // Галицький кореспондент. – Режим доступу : <http://gk-press.if.ua/yak-u-yevropi-vprovadzhuyut-regulyuvannya-dlya-biznesu/>.
4. Причепя І.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку підприємницького сектору економіки України / Причепя І.В., Руда Л.П. // Економічний простір. – 2019. – № 142. – С. 67–80.

Причепя Ірина Валеріївна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email : ryuchepa.iryana@gmail.com.

Ручепа Ірина В. – Ph. D (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics Enterprise and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.